

Zkušenosti z plánování jaderných úderů a velení raketovým jednotkám v armádní operaci

Podplukovník Zdeněk Šik

1. Plánování a využívání výsledků jaderných úderů

Polní řád Čs. lidové armády stanoví, že základem rozhodování velitele je způsob použití jaderných zbraní, které jsou rozhodující pro výsledek boje a operace.

Zkušenosti z posledních cvičení ukazují, že ještě v řadě otázek není tento rozhodující faktor plně uplatňován. Nejvíce se to projevuje právě v počátečním období zahájení operace, v kritickém období upřesňování, provedení a využití prvního hromadného úderu. Praxe je taková, že v operační směrnici frontu je armádě stanoveno, kolika údery se zúčastní v hromadném úderu a rámcově na které cíle, i když jsou prozatím v pásmu armády jen předpokládány a ne upřesněny. Ostatní údery frontu, plánované v pásmu armády, se velitel armády nedozví vůbec nebo jen prostřednictvím velitele dělostřelectva, popřípadě představitele letectva ve velmi hrubé rámcové formě. To ovšem znamená, že plán zahájení operace nevychází plně ze zámyslu použití jaderných zbraní, protože není velitel armády plně znám počet úderů, kilotonáž a prostor použití.

I když centralizace použití jaderných zbraní v hromadném úderu frontu je nutná, protože armáda nemá dostatek možností ani prostředků k získání zpráv před zahájením operace, je pro rozhodování velitele armády nanejvýš nutné, aby znal zámysl použití všech jaderných zbraní v celém pásmu činnosti armády, bez ohledu na to, kdo je provádí a jakými prostředky (nosiči).

ré předpokládané cíle a orientačně do kterého prostoru je frontem při hromadném úderu plánováno. Na tom přece úzce závisí celkový zámysl operace armády a stanovení úkolů svazkům.

Bylo by možné namítnout, že jde při takto stanoveném zámyslu použití jaderných zbraní o velmi hrubý předpoklad, zejména pokud jde o prostor (epicentra) úderů, prováděných na prvosledové svazky nepřítel. Vycházíme-li však ze znalostí vedení boje nepřitelem a z podrobného ocenění terénu, je možné určit s dostačující přesností pro plánování operace pravděpodobné prostory rozvinování hlavních sil nepřítel, i když se můžeme mýlit v tom, který svazek to konkrétně bude. Při plánování použití jaderných zbraní by pak bylo možné určitému stupni velení přidělit prostor, předpokládaný pro

Velitel armády by měl být proto včas informován, kolik úderů, na kterém rozvinutí prvosledového svazku, ve kterém bude ničit nepřítel jadernými údery bez ohledu na to, který nepřátelský svazek to konkrétně bude. Určitým počtem úderů, ponechaných v záloze, lze pak vyjádřit úsilí na ten svazek, na jehož zničení je největší zájem. Tento způsob by zjednodušil i přípravu raketových jednotek a letectva, budou-li předem navedeni na určitý prostor, ve kterém budou působit při hromadném úderu. Dosavadní praxe je stejně taková, že jeden svazek nepřítel bývá pro hromadný úder přidělen

72 Velitel armády by měl být včas
informován, kolik úderů, na kte-

určitěmu stupni velení, přičemž počet úderů a kilotonáž na jeden prvosledový svazek je přibližně stejná.

Bude-li tento hrubý záměr použití jaderných zbraní v prvním hromadném úderu veliteli armády znám, může ve svém rozhodnutí plně z něho vycházet, nehledě na to, že má možnost použitím vlastních jaderných úderů vyjádřit hlavní úsilí v souladu s plánem operace hned na jejím počátku. Dosavadní praxe, kdy velitel armády není včas informován o počtech a prostorech jader-

ných úderů ve svém pásmu činnosti, nedává možnost těchto úderů plně využít a podložit jejich výsledky rozhodnutí velitele.

Stejně tak je nutné, aby štáb armády byl včas informován o skutečných úderech ve svém pásmu co do počtu, epicenter, popřípadě pravděpodobných výsledků. Jedině na základě těchto údajů je velitel armády **schopen reálně upřesnit úkoly svazkům** již při zahájení operace a plně výsledků jaderných úderů využít.

2. Určování cílů pro jaderné údery

Zkušenosti z posledních cvičení ukazují, že při určování cílů pro údery jadernými náložemi s použitím rakety jako nosiče není vždy postupováno tak, aby výsledky těchto úderů byly co **nejefektivnější**. Jde především o určení konkrétních údajů o cíli. Ve většině případů dostane štáb dělostřelectva jen nepřesný prostor cíle a nic víc. Pro reálné plánování použití jaderné nálože naprosto nestačí určit cíl: „divize v prostoru . . .“ omezeno čtyřmi body, nebo „CORPORAL, 5 km jižně . . .“. Takové určení cíle by vedlo mnohdy ke zbytečnému plýtvání jaderných náloží bez jakéhokoli výsledku. Aby bylo možné reálně plánovat jaderný úder s co nejefektivnějším výsledkem dané kilotonáže v cíli, je třeba stanovit **co nej přesnější** polohu cíle (souřadnice), hodnotu cíle co do ženiijního vybudování, přesný čas zjištění (zejména u ZHN) a činnost cíle. Je přece rozdíl, když při stanovení kilotonáže, zda jde o cíl nekrytý nebo zakopaný, pohybu-

jící se apod. U zbraní hromadného ničení je důležité znát, jde-li jen o jedno odpalovací zařízení nebo více, jakou provádělo v době zjištění činnosti, tj. zájezd na postavení, odpálení apod. a přesný čas zjištění této činnosti. U cílů velkých rozměrů (soustředění vojsk) je důležitá každá zjištěná podrobnost o rozmístění jednotek, ženiijním vybudování apod. pro přesné určení epicentra.

Je jasné, že uvedené **požadavky** na určení cíle jsou **maximální**, které nebude možné v každém případě splnit. Můžeme však reálně předpokládat, že ten, kdo cíl zjistí, zjistí současně i určité podrobnosti o cíli, které jsou pro stanovení správných parametrů k úderu nutné. V nejhorším případě zjistí alespoň to, zda jde o cíl ženiijně vybudovaný, co nej přesnější prostor a čas zjištění. Už na základě těchto údajů je plánování jaderného úderu daleko reálnější a pravděpodobný výsledek účinnější.

3. Řízení a velení raketovým jednotkám

Při posledních velitelsko-štabních cvičeních byly prakticky procvičeny a prověřeny otázky řízení a velení raketovým jednotkám na stupni armáda i divize. Zkušenosti ukázaly, že způsob

a organizace práce ve štábu dělostřelectva armády při přípravě jaderného úderu včetně předání povelů vyžaduje přesnou sladěnost a bezpodmínečnou vzájemnou zastupitelnost v celém štá-

bu. Nelze plně aplikovat na stupeň armády zásady činnosti zvláštní skupiny pro řízení palby raketových zbraní, jak doporučuje článek „Bojové použití raketových vojsk a dělostřelectva“, Vojenská mysl č. 3/61. Povinnosti této skupiny musí ve štábu dělostřelectva armády na sebe převzít všichni příslušníci štábu, bez ohledu na funkční zařazení. Není myslitelné, aby byla stabilně vyčleněna skupina 4 důstojníků nebo dokonce dvě skupiny po 3 důstojnících, jak doporučuje uvedený článek, která by neměla vůbec žádné jiné úkoly, mimo řízení raketových jednotek. Na stupni divize pak už tuto skupinu nelze vůbec vytvořit, ani by to nebylo účelné.

Vycházím prakticky z toho, že ve štábu dělostřelectva armády nebude při vedení boje více než 5–6 důstojníků všech funkcí na pracovišti, přičemž nutno brát v úvahu odpočívající směnu. Zbytek důstojníků nebude zpravidla ve štábu přítomen, protože nutno počítat se styčnými důstojníky ke svazkům, bez kterých se v současných podmínkách vedení boje a řízení vojsk neobejdeme.

Z toho vyplývá, že **kterákoli skupina** (směna) přítomná v době vedení boje na pracovišti **musí být schopna velet a řídit činnost raketových jednotek** i hlavního dělostřelectva současně. Z této zkušenosti lze vyvodit jediný závěr, že musíme **skončit** ve štábech dělostřelectva s „**odborníky pro řízení raketových jednotek**“ a kterýkoliv důstojník štábu včetně důstojníků průzkumu, spojení i dělostřeleckého vyzbrojování, zařazených na VS dělostřelectva armády, musí tuto odbornost získat, alespoň v nejnútnejším rozsahu.

Co je nutné, aby zvládli všichni důstojníci bez rozdílu funkčního zařazení z povinností bývalé skupiny pro řízení palby raket:

- vyhledání cíle v mapě 100 000 a vyčtení souřadnic,
- zakódování (odkódování) povelu podle tabulky KT-1 (popř. jiné),
- předání povelu po pojičkách.

Důstojníci operační a průzkumné skupiny mimo to:

- určení epicentra a stanovení rozměru cíle (není-li určeno),
- výpočet (vyhledání) parametrů účinnosti jaderného úderu, včetně výšky výbuchu,
- sestavení povelu.

Naše zkušenosti ukazují, že tato vzájemná zastupitelnost je možná a v praxi prověřená. Směny na VS (odpočinek) je pak třeba řešit vzhledem k této situaci s přihlédnutím k tomu, aby **v každé směně byl odpovědný funkcionář** (velitel nebo NŠ) a nejméně **1 důstojník operační nebo průzkumné skupiny, ovládající plně všechny práce spojené s velením raketovým jednotkám**.

Prakticky bylo prověřeno, že příprava úderu v takto složené skupině, včetně předání po pojičkách (je-li přímé spojení předem navázáno, nebo neustále udržováno) trvá průměrně 2 minuty od předání cíle.

Na stupni divize lze počítat maximálně se 3 důstojníky, kteří by se připravě a předání povelu pro úder mohli věnovat. Na tomto stupni bude zpravidla vždy štáb rozdělen na VS a PVS, přičemž na PVS lze počítat s přítomností velitele dělostřelectva, 1 důstojníka operačního nebo průzkumného a 1 spojovacího důstojníka. Jestliže vezmeme v úvahu, že jeden z nich bude odpočívát, zůstávají jen dva. Přitom nelze vycházet z toho, že na stupni divize bude prováděno velmi málo jaderných úderů. Čas při každém úderu je rozhodující na kterémkoliv stupni velení. Navíc na stupni divize je zpravidla vždy nutno před provedením úde-

ru uvažovat o bezpečnostní vzdálenosti, s kterou při úderech armádními raketami není vždy nutné počítat.

Zde je tedy plná zastupitelnost na nejvyšší nutná, při současném přenesení určitých povinností a výpočtů na štáb ovr. Vycházíme z předpokladu, že na přípravě a předání povelu pro úder se budou podílet 3 důstojníci, z toho jeden spojař, je rozdělení povinností následující:

1. velitel dělostřelectva sestavuje povel, včetně vyčtení souřadnic,
2. důstojník oper. (průzk.) počítá parametry a to jen So (nebo P) a Bv.
3. důstojník spojení zakóduje a pře-

dá povel po pojítkách. Výšku výbuchu přitom stanoví štáb ovr podle veleného koeficientu.

Vzhledem k značným hodnotám rozptylu vojskových raket na malé a střední dálky je výpočet bezpečnostní vzdálenosti (Bv) nutný a má přednost před ostatními pracemi, protože vydání příslušných rozkazů a opatření u vlastních jednotek je časově značně delší než příprava a provedení úderu.

Nejvýhodnější by bylo, kdyby údaje o bezpečnostní vzdálenosti byly okamžitě předány operační skupině divize, která po síti ZHN by vydala příslušné rozkazy současně s předáváním povelu a přípravou úderu.

4. Vedení evidence o provedených úderech

Nevyřešen zůstává problém **písemného potvrzení úderu velitelem armády**, ještě před odpálením úderu na cíle, kde je časový faktor rozhodující (ZHN). Po zkušenostech jsme dospěli k názoru, že evidenční listy v té podobě, jak jsou dosud zavedeny a k čemu slouží, by mělo vést operační oddělení armády (konkrétně důstojník pro ZHN). Přitom by obdobné evidenční listy měly být zavedeny pro všechny jaderné údery, bez ohledu na nosiče. Určený důstojník operačního oddělení by odpovídal za jejich evidenci, vyplnění a včasné předložení k podpisu veliteli armády. V praxi při plánování úderu je zpravidla velitel armády (nebo NŠ) osobně přítomen u operačního oddělení, stejně jako důstojník pro ZHN, takže by nedocházelo k žádnému časovému zdržení. Jinak musí vždy jeden důstojník štábu dělostřelectva běžet s evidenčním listem k veliteli, čímž se snižuje počet pracovníků na přípravě a předání povelu a prodlužuje čas pro provedení úderu.

Přitom by důstojník pro ZHN před podepsáním vyplnil jen nejn nutnější údaje, tj. hrubý prostor cíle, druh cíle a druh výbuchu (vzdušný nebo pozemní). Ostatní údaje, jako číslo cíle, přesné souřadnice, výšku výbuchu, jednotku, která provedla úder, popřípadě palebné postavení, by vyplnil dodatečně podle hlášení štábu dělostřelectva.

Podle našeho názoru by tyto evidenční listy měl vyplňovat ten stupeň velení, který úder nařizuje. Tedy vydává-li povel front, evidenční list by měl vyplňovat front a podepisovat velitel frontu, protože o něm nerozhodl velitel armády.

Byly by tedy tyto evidenční listy jakousi operační dokumentací bez souvislosti s technickými údaji, jako je například technické číslo rakety apod., které pro tuto operační evidenci nemá žádný význam.

Po linii štábů dělostřelectva se doporučuje vést **jiný druh evidenčních listů, technického zaměření, a to ve dvojím vyhotovení**. Originál předávat

přímo s raketou, průpis po linii štábů dělostřelectva. Do těchto evidenčních listů zapisovat veškeré technické údaje a práce, které byly s raketou prováděny, jako je technická kontrola, předávání mezi útvarů, délky přesunů, plnění, spojení s hlavicí, uvedení do různých druhů pohotovosti až konečné vypálení. Mimo to by tento list obsahoval i balistické údaje nutné pro přípravu prvků.

Na originál listu by současně stvrzovali podpisem odpovědní náčelníci správnost veškerých technických prací s raketou. Ve štábech dělostřelectva

by byly zápisy provedeny na základě hlášení podřízených. V míru při cvičeních by dodání originálu evidenčního listu jednotce současně znamenalo dodání rakety a umožnilo by praktické procvičování zásobování. **Dosavadní druh evidenčních listů** má skutečně jen **charakter operačního dokladu** a nic neříká o technických pracích a stavu rakety, za což štáby dělostřelectva odpovídají. Vycházíme i z toho, že o tom, na jaký cíl je úder proveden, rozhoduje vševojskový velitel, za technické provedení úderu velitel dělostřelectva.

5. Velení raketovým prostředkům

Raketovým útvarům a jednotkám (arb, ovr) velí velitel vševojskového svazu (svazku) zásadně přes velitele dělostřelectva.

Vycházejí z tohoto požadavku a ze současného předpokládaného posílení svazků raketovými útvarů je nemyšlitelné, aby velitel dělostřelectva armády i divizí neměli zajištěno své zvláštní velitelské spojení jak v přípravném období, tak i během vedení operace.

Je také naprosto nutný požadavek přímého spojení a to nejméně dvěma kanály mezi velitelem dělostřelectva armády (divize) a velitelem arb (ovr). Jeden z kanálů musí končit přímo u velitele dělostřelectva (jeho štábu), aniž by procházel ústřednou nebo výpravnou. V přípravném období bude výhodné vždy, pokud to bude možné, využívat linkového spojení. V průběhu boje pak zabezpečit spolehlivé rádiové spojení s plným využitím směrových pojítek.

Mimo toto přímé velitelské spojení je bezpodmínečně nutné zabezpečit veliteli dělostřelectva možnost přímého velení pohotovostní baterii arb i ovr. Počet a druh spojovacích prostředků štábu dělostřelectva armády, arb i ovr,

nedovoluje vytvořit zvláštní přímé směry k pohotovostním bateriím. Jsou možné a byly při cvičeních vyzkoušeny dva způsoby řešení:

a) zařazením přijímače u velitele pohotovostní baterie arb do sítě velitele dělostřelectva armády, ve které jsou mimo velitele arb i velitelé oddílů. Převzetí přímého povelu pohotovostní baterii potvrdí baterie zpět v síti velitele oddílu, který má tak možnost správně převzetí povelu překontrolovat, popřípadě předat potvrzení štábu dělostřelectva armády svojí stanicí;

b) možností vstupu rádiové stanice velitele dělostřelectva armády do rádiové sítě velitele oddílu arb s veliteli baterií, v případě, že vzdálenost VS armády a VS oddílu arb dovoluje vzájemný hovor.

Zajištění přímého spojení a tím i velení velitele dělostřelectva armády jednotlivým pohotovostním bateriím ovr je možné za stávajících podmínek provádět jen vstupem do sítě velitele dělostřelectva divize s ovr.

Zkušenosti při cvičeních ukázaly, že je opodstatněna účelnost a nutnost zvláštní spojovací sítě ZHN, jak je o ní hovořeno v článku generálmajora Voš-

tery (VM č. 3/61). Tato síť je nutná nejen z hlediska rychlého předávání zpráv o radiální situaci a provedených jaderných úderech nepřitelem, ale dala by se plně využít i pro předávání zpráv o zjištěných cílech pro vlastní úder (zase zejména ZHN). V žádném případě by nemohla nahradit síť velení raketovým útvarům.

Může nastat reálná situace, že je-
den a týž cíl bude zjištěn nezávisle na
sobě různými průzkumnými prostředky
na více velitelských stupních současně,
nebo bude zjištěn na tom stupni vele-
ní, který nemá možnost provést v nutné
časové lhůtě zničení. Jelikož jde o cíl,
kde pro účinné zasažení hraje význač-
nou roli čas, a to maximálně minuty,
bude se každý tento stupeň velení
(v prvním případě) snažit na cíl co
nejdříve udeřit i za cenu dodatečného
hlášení nadřízenému veliteli, nebo
v druhém případě dojde zpráva o cíli
cestou velitelského a součinnostního
spojení k vykonavateli pozdě. V prv-
ním případě by mohlo dojít nejméně
ke dvěma úderům na stejný cíl. Bu-
de-li však k dispozici spojovací síť
ZHN, kde zjištění takového cíle bude

okamžitě hlášeno, je možné v nejkratší
době rozhodnout, kdo úder na cíl pro-
vede. Je proto spojovací síť ZHN
alespoň pro stupně divize — armáda —
front s možností oboustranného pro-
vozu opodstatněná a nejvyšší nutná.

Zkušenosti z podzemních cvičení
ukázaly, že význam vlastních jaderných
zbraní v soudobém boji je sice chápán
správně, ale v praktické činnosti štábů
není ještě plně respektován. Na jed-
né straně jde o nedocnění v otázkách
plného využití jaderných úderů, nutné-
ho zabezpečení raketových útvarů, po-
kud jde o všestranné bojové a mate-
riální zabezpečení, přednost ve volbě
prostorů a při přesunech atd. Na druhé
straně zase škodlivá snaha řešit maxi-
mální počet palebných úkolů jaderný-
mi úderými bez plného využití ostatních
prostředků, zejména letectva, klasické-
ho dělostřelectva i činnosti vševojsko-
vých jednotek (zejména využití PO a
hloubkového průzkumu k ničení ZHN).

Naprosto nestačí přednost a vý-
znam zbraní hromadného ničení jen
uznávat, ale především v praxi štábů
všech stupňů je respektovat a zajišťo-
vat.